

АЎТАРСКАЕ РЭДАГАВАННЕ

У працэсе навучання рэдактарскаму майстэрству вялікую ролю мае аўтарскае рэдагаванне як частка творчага працэсу аўтара над уласнымі тэкстамі. Кожны сапраўдны мастацкі твор – арыгінальнае адзінства зместу і формы. Г. Малажай адзначае, што майстэрства ўласна пісьменніка ў тым, каб адчуць і выявіць патэнцыяльныя магчымасці слова, удала арганізаваўшы структуру твора [4, с. 10]. Рэдактарскі ж аналіз аўтарскай праўкі дае магчымасць крытычна прачытаць тэкст на падставе вывучэння і параўнання яго крыніц (рукапісаў, чарнавых і чыставых варыянтаў, розных выданняў твора), а таксама кожнага моўнага знака ў тэксце. Гэта дапамагае не толькі зразумець псіхалогію творчасці, але і прасачыць, як акрэслівалася аўтарская задумка і як яна ўвасаблялася ў ідэю, прайсці разам з аўтарам творчы працэс ад задумкі да канчатковага вырашэння мастацкай задачы. У рэдактарскай практыцы гэта бадай што галоўны метадычны аспект працы з творамі мастацкай літаратуры.

Кожны аўтар, працуючы над тэкстам, робіць рознага кшталту праўкі ў рукапісе (змяняе формы слоў ці замяняе слова, мяняе сінтаксічную будову сказаў, перапісвае абзацы і часткі і інш.), удасканальваючы тэкст паводле свайго, арыгінальнага мастацкага бачання рэчаіснасці. Усё гэта творчыя аўтарскія пошукі, праца над уласным тэкстам, які не «ствараецца», а «нараджаецца». Разуменне рэдактарам такой спецыфікі мастацкай творчасці не толькі дапамагае аналізу і ацэнцы твора, але і становіцца каштоўным для навучання майстэрству рэдагавання.

Выдатныя ўзоры рэдактарскай праўкі пакінулі нам класікі беларускай літаратуры. У прыватнасці, Якуб Колас працаваў над сваімі тэкстамі, выяўраючы кожнае слова. А. Каўрус, аналізуючы творчыя пошукі пісьменніка, згадвае ягоныя словы пра рэдагаванне паэмы «Адплата»: «Паэмаю жыву, паэму падводжу да канца. Пачаў чытаць яе з першых радкоў... “Прайшла тут, як чорная пошасць, нямецкага зверства каса...” Мне чамусьці паказалася, што “зверства” трэба замяніць нейкім іншым словам. Трэба падумаць... Паэму далей чытаю як крыгык самога сябе...» [3, с. 32]. Старанна і з любоўю «шліфаваў» свае творы Янка Брыль. Ён па некалькі разоў праўляў напісанае і нават надрукаванае, імкнуўся паглыбіць змест, як мага больш выразна паказаць дэталі тэксту [2, с. 77]. Для Максіма Багдановіча рэдактарская праца таксама была важнай і неабходнай. Ён пісаў: «Праглядаю гэтымі днямі свой “Вянок”. Недахватаў розных – гібель, ды і кніжка гэта зусім маладая... Узяў я карандаш, палавіну вершаў выкасаваў зусім, другую прабу абгладзіць...» [1, с. 564–567]. Працуючы над уласнымі творамі, паэт часам перапісваў вершы амаль што нанова, таму некаторыя з іх маюць некалькі рэдакцый. Рэдагаваў іх М. Багдановіч і пасля выдання («Слуцкія ткачыкі», «Летапісец», «Падымі ўгару сваё вока...» і інш.).

«Шліфавалі» свае творы П. Броўка, І. Шамякін, У. Караткевіч, В. Быкаў, І. Мележ... Выпраўлялі і перапісвалі, шукалі патрэбных слоў і гукаў, стараючыся дасягнуць найвышэйшага гучання. Такія творчыя пошукі з’яўляюцца адмысловымі і самабытнымі, узорнымі і вартымі пераймання, бо аўтар – найлепшы рэдактар уласнага твора.

-
1. Багдановіч, М. Поўны зб. тв.: у 3 т. / М. Багдановіч. – Мінск, 2001. – Т. 1. – 752 с.
 2. Калеснік, У. Тварэнне легенды / У. Калеснік. – Мінск, 1987. – 431 с.
 3. Каўрус, А. Мова народа, мова пісьменніка / А. Каўрус. – Мінск, 1989. – 247 с.
 4. Малажай, Г. М. Лінгвістычны аналіз тэксту: вучэб. дапаможнік / Г. М. Малажай. – Мінск, 1992. – 270 с.